

“אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה”

משה השתוקק להתקרב אל ה' ולהקדים קבלת התורה כדי להשקיט צערו של הקב"ה השוכן בסנה

בפרשתנו פרשת שמות אנו למדים על הגילוי הנפלא והנורא, שנתגלה הקב"ה לראשונה למשה רבינו רועה נאמן לישראל במראה הסנה, בט"ו בניסן שנה אחת לפני שיצאו ישראל ממצרים כמו שכתב רבינו בחיי (שמות ג-ד): "כי המראה הזאת למשה בט"ו בניסן היה, וזהו מתוך הסנה הוא יום הגאולה לשנה הבאה". עתה הבה נתבונן בפסוקי התורה הקדושה המתארים את הגילוי הראשון שנתגלה הקב"ה למשה רבינו במראה הסנה (שם ג-א):

"ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו כהן מדין, וינהג את הצאן אחר המדבר ויבוא אל הר האלקים חורבה, וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה, וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל. ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה. וירא ה' כי סר לראות, ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה ויאמר הנני, ויאמר אל תקרב הלום של נעליך מעל רגליך, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא.

ויאמר אנכי אלקי אביך אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקיי יעקב, ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים. ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו, וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההוא, אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש, אל מקום הכנעני והחתי והאמורי והפרזי והחוי והיבוסים".

אף אם יהיו כל הרקיעים גווילים, כל העצים קולמוסים, כל הימים דיו, וכל דיירי הארץ סופרים, אין אנו מספיקים לפענח העומק הטמון במחזה אלקי זה, שנתגלה הקב"ה למשה רבינו: "בלבת אש מתוך הסנה", אך עם כל זאת מוטלת עלינו החובה להבין ולהשכיל מעט מזעיר גם לפי קוצר השגתנו:

(א) מהו הענין שנתגלה הקב"ה אל משה: "בלבת אש מתוך הסנה". (ב) מה ראה משה איש האלקים על ככה לגשת כדי לראות הפלא הגדול: "אסורה נא

ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה". (ג) מה שדקדק ב"אורח לחיים" (ד"ה וירא מלאך) על מה שאמר משה: "אסורה נא ואראה את המראה הגדול", על פי מאמרם (ברכות ט). "אין נא אלא לשון בקשה". וצריך ביאור מהו ענין הבקשה לכאן.

הכנה לשמירת מצוות לא תעשה וקיום מצות עשה

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה, על פי מה שמצינו חידוש גדול בדברי ה"אור החיים" הקדוש על הפסוק (שמות ג-ה): "ויאמר אל תקרב הלום, של נעליך מעל רגליך", שהקדים הקב"ה בכוונה תחילה את הלא תעשה של: "אל תקרב הלום" למצות עשה של "של נעליך", כדי ללמדנו שהוא מקפיד יותר שלא לעבור על לא תעשה שהוא פוגם יותר בנפש מלבטל מצות עשה, והנה הדברים בלשון קדשו:

"אל תקרב וגו' של וגו', הנה ב' דברים יצו אותי ה', אחד שלא יקרב, ואחד שישלוף נעל רגלו, שלא יעמוד בו אפילו במקום שהוא עומד בו, כאומרו המקום אשר אתה עומד עליו כבר אדמת קודש הוא, וצריך לדעת למה לא הקדים לומר לו הסרת מכשול שכבר הוא נתון בו, שהוא עומד במנעלו על אדמת קודש, ואחר כך יצו עליו לבל יקרב הלום.

דע כי בכל התורה כולה גילה ה' דעתו ורצונו, כי עיקר הקפדתו ומוסרו הוא על מצוות לא תעשה כי זה יחבול בנפש, והוא טעם אומרו (קהלת יב-ז) והרוח תשוב וגו' אשר נתנה, ואמרו רבותינו ז"ל (שבת קנב:) תנה לו כמו שנתנה לך, אבל מצות עשה הם השגת הטוב כשיהיו ובהעדרם אין עונש, וזולת על פרטים ידועים כגון פסח ומילה.

והנה כאן צוה לו ה' מצות לא תעשה ומצות עשה, לא תעשה היא אל תקרב הלום, ואמרו ז"ל (עירובין צו.) כל מקום שנאמר פן ואל אינו אלא לא תעשה, ומצות עשה היא של נעלך, ואם משה יקרב הלום הרי עבר על לא תעשה, ואם לא יסיר נעלו, הגם שאינו דרך כבוד למקום, לא עבר אלא אעשה ממה שאמר לו ה' בלשון עשה. ותמיד

יקדים ה' השמירה לעשייה, דכתיב (דברים ד-ו) ושמרתם ועשיתם, (שם כח-ג) לשמור ולעשות, (בראשית כו-ה) משמרת ומצוותי, לזה גם כן הקדים החמור, אל תקרב לא תעשה, ואחר כך עשה של וגו', שינהוג כבוד במקום המקודש".

ובהשקפה ראשונה דברי ה"אור החיים" הקדוש מופלאים, שהרי במעמד זה עדיין לא ניתנה תורה לישראל, מדוע אם כן ראה הקב"ה על ככה, ללמד את משה רבינו עתה בגילוי הראשון שנתגלה אליו בסנה, כי מצות לא תעשה חמורה ממצות עשה. ונראה לבאר דבריו על פי יסוד גדול שנוכח מפי סופרים וספרים הקדושים, כי מעמד זה שנתגלה הקב"ה למשה במראה הסנה היה בבחינת הכנה לקראת מתן תורה לישראל.

השוואת הרמב"ן בין מעמד הסנה למתן תורה

נקדים מה שאמרו במדרש (שמו"ר ב-ד) כי מראה הסנה היה בהר סיני: "ויבוא אל הר האלקים חורבה. ה' שמות יש לו, הר אלקים, הר בשן, הר גבנונים, הר חורב, הר סיני. הר האלקים - ששם קבלו ישראל אלהותו של הקב"ה". וכן מבואר בתרגום יונתן שמפרש: "כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא", כי במקום זה עתידים ישראל לקבל את התורה: "ארום אתרא דאנת קאים עליו אתר קדיש הוא, ועלוי אנת עתיד לקבלא אורייתא למלפא יתה לבני ישראל". וכן מבואר ממה שאמר הקב"ה למשה (שמות ג-יב): "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה". ופירש רש"י שעתידים ישראל לקבל את התורה על ההר הזה.

אך לפי זה צריך ביאור מה שהזהיר הקב"ה את משה: "אל תקרב הלום", שהרי במתן תורה כן נתקרב משה אל הקב"ה ככתוב (שמות יט-כ): "ויורד ה' על הר סיני אל ראש ההר ויקרא ה' למשה אל ראש ההר ויעל משה". זאת ועוד כתוב (שם כ-יח): "ויעמוד העם מרחוק ומשה ניגש אל הערפל אשר שם האלקים". מדוע אם כן מנע הקב"ה ממנו כאן להתקרב אליו.

הקב"ה נתגלה למשה רבינו לראשונה במראה הסנה בהר סיני, כדי להכין אותו לקראת מתן תורה בהר זה

רמב"ן: "אל תקרב הלום, לא הגיע עדיין למעלתו הגדולה בנבואה, כי בהר סיני ניגש אל הערפל אשר שם האלקים"

עוד שם: במתן תורה כתוב: "ותמונת ה' יביט", ואילו במראה הסנה כתוב: "כי ירא מהביט אל האלקים"

אור החיים: במראה הסנה נצטווה משה רבינו במצות לא תעשה: "אל תקרב הלום", ובמצות עשה: "של נעליך"

"אל תקרב הלום" כנגד מצות הגבלה: "השמרו לכם עלות בהר", מצות "של נעליך" כנגד מצות פרישה

כבר הרגיש בכך הרמב"ן שמפרש, כי משה רבינו עדיין לא היה ראוי כאן למדרגה גדולה זו של נבואה, ובלשון קדשו: "אל תקרב הלום, לא הגיע עדיין למעלתו הגדולה בנבואה, כי בהר סיני ניגש אל הערפל אשר שם האלקים, וכן ענין הסתרת פנים, שעדיין לא עלה למה שנאמר בו (במדבר יב-ח) ותמונת ה' יביט".

כלומר הרמב"ן מביא ראיה לכך, כי במראה הסנה עדיין לא זכה משה למדרגה הגדולה בנבואה שהיתה לו בשעת מתן תורה, שהרי במעמד הר סיני זכה למדרגת הנבואה של: "ותמונת ה' יביט", ואילו כאן במראה הסנה כתוב: "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים". והסיבה לכך כי אחרי שהזהירו הקב"ה: "אל תקרב הלום", השכיל להבין מזה שאינו ראוי לכך, לכן נתיירא מלהביט אל האלקים.

מראה הסנה הכנה למתן תורה

ונראה לבאר דברי הרמב"ן שעשה השוואה בין מדרגתו של משה במראה הסנה למדרגתו במתן תורה, כי מה שנתגלה הקב"ה למשה בפעם הראשונה במראה הסנה בהר סיני, היה חלק בלתי נפרד מהכנתו של משה לקראת המעמד הגדול של מתן תורה, שהקב"ה ירד אז על הר סיני לעיני כל ישראל, ומשה עלה אל ההר לקבל את התורה לישראל.

ויש להביא ראיה ברורה לכך מדברי רבינו בחיי שכתב בסוף דבריו על הפסוק (א-ג): "ומשה היה רועה - והנה המראה הזאת הוא רמז למשה, למה שעתידי הקב"ה ליתן תורה באש על ידו במקום הזה, וישמעו כל ישראל אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה". לפי זה נשכיל להבין מה שכתב רבינו בחיי עוד לפרש הפסוק: "של נעליך - הזהירו שישלול ממנו החומריות שהמשילם לנעלים, לפי שהחומר דבק בגוף כמו שהמנעל דבק ברגל... כדי שיהיה מוכן לנבואה, וראוי להידבק באור השכל".

ומצינו מקור לדברי רבינו בחיי בתיקוני זוהר (תיקון יב כז): "של נעליך, הכא רמז דאתפשט מן גופא דיליה דאיהו נעל, לגבי גופא אחרא דאתקריב". פירוש שיתפשט מן הגוף החומרי הנקרא נעל, ויתלבש בגוף אחר רוחני כדי להתקרב אל ה'. ולפי האמור צוה לו הקב"ה על כך, כדי שיתקדש לקראת המעמד הגדול של מתן תורה במקום הזה, אשר כפי שלמדנו מדברי הרמב"ן עדיין לא היה ראוי לכך.

יומתק להבין בזה קישור הפסוקים: "וירא ה' כי סר לראות", שביקש משה לעלות אל ראש ההר אשר הקב"ה שוכן שם בתוך הסנה, "ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני, ויאמר אל תקרב הלום" - כי עדיין אינך ראוי לעלות עד ראש ההר, והעצה על כך היא: "של

נעליך מעל רגליך", שתתפשט מהגוף ותפרוש מכל צרכי הגוף, "כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא", שעתיד אתה לקבל את התורה לישראל במקום זה, לכן עליך להתקדש תחילה בהתפשטות מכל צרכי הגוף.

"ויאמר אנכי אלקי אביך אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב", הלא הם האבות הקדושים שהקב"ה ייחד שמו עליהם בזכות שקידשו את גופם בהתפשטות הגשמיות, לכן עליך משה ללכת בדרכם להתפשט מהגוף ומכל צרכי הגוף. והנה כאשר שמע משה דבר זה מפי הקב"ה שהוא עדיין אינו ראוי לעלות אל ראש ההר, "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים", מחמת גודל הבושה.

כיון שבאנו לידי כך שכל המעמד הזה במראה הסנה, לא היה אלא כדי להכין את משה לקראת המעמד של קבלת התורה, והרי תכלית קבלת התורה היא לקיים רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, הנה כי כן ירווח לנו להבין דברי ה"אור החיים" הקדוש, כי מטעם זה בחר הקב"ה לגלות דוקא כאן, כמה חשוב הוא שיהיה אדם שלא לעבור על לא תעשה הפוגם בנפש אפילו יותר מקיום מצות עשה.

"אל תקרב הלום" - מצות הגבלה "של נעליך מעל רגליך" מצות פרישה

רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך מלכי המלכים הקב"ה, אשר בהתגלות הראשונה במראה הסנה בהר סיני מסר למשה שתי מצוות, מצוה ראשונה: "אל תקרב הלום", ומצוה שנייה: "של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש היא", כי שתי המצוות הללו מקבילות לשתי המצוות שצוה הקב"ה לישראל כהכנה לקראת קבלת התורה בהר סיני, לפי הסדר המבואר בגמרא (שבת פז.) עם הביאור של רש"י (שם ד"ה בתלתא).

מצוה ראשונה שמסר להם הקב"ה היא מצות הגבלה, ככתוב (שמות יט-יב): "והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו כל הנוגע בהר מות יומת". מצוה שנייה שמסר להם היא מצות פרישה ככתוב (שם שם-י): "ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם". ומבואר בגמרא (שבת שם) שהכוונה בזה על מצות פרישה, כמו שכתוב אחר כך (שמות יט-יד): "וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם ויכבסו שמלותם, ויאמר אל העם היו נכונים לשלש ימים אל תגשו אל אשה".

והנה כאשר נתבונן נראה כי שתי המצוות שצוה הקב"ה למשה הן ממש שתי מצוות הללו, הא כיצד, מצוות: "אל תקרב הלום" מקבילה למצות הגבלה, שלא יעלה ויתקרב יותר ממה שניתנה לו רשות, ואילו מצוות: "של נעליך מעל רגליך" מקבילה למצות פרישה מן האשה, כמבואר בזוהר הקדוש כמה פעמים (פקודי רכב, חקת קפ.), כי בציווי זה רמז לו הקב"ה שיפרוש מאשתו שהיא בבחינת נעל, והנה הם דברי התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי בזוהר הקדוש (פרשת נשא קמח.) בתרגום ללשון הקודש:

"בשעה שאמר לו הקב"ה של נעליך מעל רגליך נזדעזע ההר, אמר מיכאל לפני הקב"ה, רבנו של עולם אתה רוצה לסתור את האדם, שהרי כתוב (בראשית ה-ב) זכר ונקבה בראם ויברך אותם [ויקרא את שמם אדם], ואין הברכה מצויה אלא במי שהוא זכר ונקבה [איש ואשתו], ואתה אומר שיפרוש מאשתו. אמר לו [הקב"ה] הרי כבר קיים משה פריה ורביה, עתה אני רוצה שיתחבר עם השכינה ובשבילו תרד השכינה לדור עמו".

מוסיף על כך הזוהר (שם) כי אצל יהושע כתוב (יהושע ה-ט): "של נעליך" בלשון יחיד, ולא כמו שכתוב אצל משה "של נעליך" בלשון רבים,

גם במתן תורה הקדים הקב"ה לא תעשה למצות עשה

היוצא לנו מכל זה, כי שתי המצוות שצוה הקב"ה למשה במראה הסנה: "אל תקרב הלום", "של נעליך", מקבילות לשתי המצוות שצוה הקב"ה לישראל כהכנה לקראת קבלת התורה, מצות: "אל תקרב הלום" לעומת מצות הגבלה: "השמרו לכם עלות בהר", מצות: "של נעליך" לעומת מצות פרישה מן האשה. ולפי דברינו הביאור בזה, כי במראה הסנה בהר סיני עשה הקב"ה לעשות הכנה לקראת מתן תורה במקום זה, ולכן צוה על משה שהוא עצמו יתקדש בקדושה יתירה לקראת מתן תורה.

זאת ועוד שצוה על משה להתקדש בשתי המצוות שנצטוו ישראל להתקדש לקראת מתן תורה, מצות הגבלה ומצות פרישה, כדי לסלול את הדרך לכל ישראל שיוכלו להתקדש כראוי. והביאור בזה על פי מה שפירש רש"י (שמות יח-א): "שקול משה כנגד כל ישראל". והיינו כי היה בבחינת השורש של כל נשמות ישראל, ועל ידי שנתקדש בהר סיני בשתי מצוות הללו, סלל את הדרך לכל הענפים נשמות ישראל - שגם הם יוכלו להתקדש.

נפלא להבין בזה מה שמבואר בגמרא (שבת שם) כי אף על פי שמצות פרישה: "וקדשתם היום ומחר" נזכרה בכתוב תחילה, אבל למעשה לא נאמרה רק אחרי מצות הגבלה, וכמו שפירש רש"י (שם ד"ה בתלתא): "ומצות הגבלתם דהשמרו לכם עלות בהר, אף על פי שהיא כתובה אחר וקדשתם היום ומחר שהיא מצות פרישה, קודם לכן נאמרה".

ולפי האמור מתאים ענין זה להפליא עם דברי ה"אור החיים" כאן, שבמעמד הסנה בהכנתו של משה לקראת מתן תורה, הקדים הקב"ה את הלא תעשה של: "אל תקרב הלום", למצות עשה של "של נעליך", ומזה למדו חכמינו ז"ל שגם בהכנת ישראל לקראת מתן תורה, הקדים הקב"ה הלא תעשה של מצות הגבלה: "השמרו לכם עלות בהר", וכל השמר הוא לא תעשה, שהיא כנגד הלא תעשה של: "אל תקרב הלום", לפני המצות עשה של פרישה: "וקדשתם היום ומחר", שהיא כנגד המצות עשה של "של נעליך".

ישוב הסתירה ממה שפירש משה מדעתו רק אחרי מתן תורה

ועתה בא וראה כי על פי האמור ירווח לנו ליישב מה שנתייגעו המפרשים, כי דברי הזוהר הקדוש שצוה הקב"ה למשה לפרוש מאשתו במראה הסנה באמרו: "של נעליך מעל רגליך", סותר לכאורה מה ששינוי בגמרא (שבת פז): "שלשה דברים עשה

במראה הסנה נתגלה הקב"ה בקוצים של הסנה, כי היה שרוי בצער שעדיין לא קיבלו ישראל את התורה

במתן תורה ירד ה' באש הבוער עד לב השמים ולא בסנה, כי היה שרוי בשמחה שקיבלו ישראל את התורה

משה רבינו התחנן: "אסורה נא" - אין נא אלא לשון בקשה, להתקרב אל הקב"ה כדי להקדים קבלת התורה

משה רבינו שפך את לבו הטהור בתפלה: "מדוע לא יבער הסנה" - מדוע לא הגיע הזמן שיכלה הסנה

הקב"ה השיב לו: "אל תקרב הלום" - עדיין אינך מוכן לכך, "של נעליך" - להתקדש לקראת מתן תורה

וביאר הרמ"ע מפאנו ב"עשרה מאמרות" (אם כל חי ח"ג פרק כב) הענין בזה, כי בחטא עץ הדעת נתקללה האדמה ככתוב (בראשית ג-י): "ארורה האדמה בעבורך", לכן צריך לנעול נעליים לרגליו להפריד בין האדם לארץ שנתקללה. [ראה ב"אגרא דפרקא" (סימן דש) שהביא ענין זה בשם מהר"ם חאגיז בשם חכמי הרמז].

והנה מקרא מלא דיבר הכתוב (בראשית ב-יח): "ויאמר ה' אלקים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו". ושינוי בגמרא (ב"מ נט): "לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו". ובגמרא (יבמות סב): "כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה, בלא ברכה, בלא טובה... במערבא אמרי בלא תורה".

עוד שינוי בגמרא (יומא עב): "יראת ה' טהורה עומדת לעד (תהלים יט-י), אמר רבי חנינא, זה הלומד תורה בטהרה, מאי היא נושא אשה ואחר כך לומד תורה". הנה כי כן מטעם זה כינה הקב"ה את האשה בתואר נעל, כי כמו שהנעל מפרידה בין האדם לקללת האדמה, כן אין הברכה מצויה בביתו של אדם אלא בזכות אשתו, שגורמת לו ללמוד תורה בטהרה ולהיבדל מקללת האדמה.

מעתה יומתק להבין הטעם שנודעזע הר סיני שעתידיים ישראל לקבל עליו את התורה, כששמע שצוה הקב"ה למשה רבינו לפרוש מן האשה, שהרי השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה, זאת ועוד שאי אפשר ללמוד תורה בטהרה רק אחרי שנשא אשה, ואם ילכו ישראל בדרכו של משה לפרוש מנשותיהם, איך יוכלו ללמוד תורה שקיבלו בהר סיני בטהרה. על כך השיב הקב"ה כי ציווי זה הוא רק למשה שכבר קיים מצות פרו ורבו ונתקדש בקדושה עליונה שרק הוא ראוי לכך.

כי פני יהושע היה רק כפני לבנה, ולא זכה לגילוי שכינה כל כך גדול כמו שזכה משה, לכן היה צריך לפרוש מאשתו רק לפרקים: "דלא אתפרש אלא בזמנין ידיעין", אבל משה זכה להתדבק כל כך עם השכינה לכן היה צריך לפרוש לגמרי מאשתו.

ואם ישאל השואל הלא לעיל הבאנו בשם תיקוני זוהר ורבינו בחיי, כי בציווי זה: "של נעליך מעל רגליך", נתכוון הקב"ה שיתפשט מכל צרכי הגוף, אף אנו נאמר לו כי באמת שני הדברים עולים בקנה אחד, כמבואר בתיקוני זוהר (שם תיקון יב כז): "של נעליך, הכא רמז דאתפשט מן גופא זיליה דאיהו נעל, לגבי גופא אחרא דאתקריב, ואית מאן דיימא דאיהו אתתיה, וכלא קשוט דא ודא". פירושו: "כאן רמז לו הקב"ה שיתפשט מן הגוף שנקרא נעל, לעומת הגוף האחר שנתקרב בו אל ה', ויש אומרים שהכוונה על האשה והכל אמת זה וזה". והיינו שיפרוש מאשתו כדי להתפשט מכל צרכי הגוף.

האשה היא בבחינת "נעל" המפרידה בין אדם לקללת האדמה

והנה במה שאומר הזוהר כי האשה נקראת נעל, יש לציין למה שביאר בזוהר חדש במדרש הנעלם (פרשת כי תצא עב): כי מטעם זה צוה הכתוב להסיר את הנעל מהיבם שאינו חפץ לקחת ולייבם אשת אחיו, לרמז כי בכך מסירים ממנו את האשה שהיא צריך לישא שהיא בבחינת נעל.

חשבתי דרכי לבאר הטעם שהקב"ה מכנה את האשה בתואר "נעל" - "של נעליך מעל רגליך", ובחדא מחתא נבאר גם כן הטעם מדוע הזדעזעו ההר עצמו, על פי מה ששינוי בגמרא (שבת קכט): "לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו". זאת ועוד שינוי (פסחים קיג): כי אחד מהשבעה שהם מנוודים לשמים הוא: "המונע מנעלים מרגליו".

“ואראה את המראה הגדול” – של אש התורה השוכן בסנה

מעתה יאירו עינינו להבין מדוע השתוקק משה רבינו כל כך להתקרב אל ה', כי כאשר ראה שהקב"ה משרה את שכינתו בלבת אש מתוך הסנה והסנה איננו אוכל, מגודל צערו של הקב"ה שמצטער בצערם של ישראל שעדיין לא קיבלו את התורה, והשיג ברוח קדשו את שורש נשמתו שהוא מיועד לכך לעלות אל הר סיני לקבל את התורה לישראל.

לכן מיד פתח בתפלה לפני ה' באמרו: "אסורה נא" - "אין נא אלא לשון בקשה", רבונו של עולם תן לי רשות להתקרב אליך, "ואראה את המראה הגדול הזה" - של אש התורה הנמצאת עם הקב"ה כי קוב"ה ואורייתא חד הם. והוסיף לשפוך את לבו הטהור ברחמים ובתחנונים: "מדוע לא יבער הסנה" - מדוע עדיין לא הגיע הזמן שיבער הסנה ויכלה מן העולם, שלא יצטער הקב"ה שעדיין לא קיבלו ישראל את התורה, אלא ימסור להם את התורה, והחוט המשולש, קוב"ה אורייתא וישראל, לא במהרה ינתק.

על כך אומר הכתוב: "וירא ה' כי סר לראות", שראה הקב"ה כי משה ביקש לעלות אל ראש ההר אשר הקב"ה שוכן שם בתוך הסנה כדי לקבל את התורה לישראל, "ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני, ויאמר אל תקרב הלום" - כי עדיין אינך מוכן וראוי לעלות עד ראש ההר להתקרב אל ה', כמו שעתידי להיות במתן תורה שעלה משה אל הערפל אשר שם האלקים.

אולם מאחר שהשתוקק כל כך להקל מצערו של הקב"ה, הקדים לו הקב"ה תרופה שיתחיל את ההכנה לקראת קבלת התורה במצות הגבלה: "אל תקרב הלום", וגם תקיים מצות פרישה: "של נעליך מעל רגליך", שתפרוש מן האשה, "כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא", כי בזכות שתי מצוות הללו אתה עתידי לקבל את התורה לישראל במקום זה.

וימתק להבין בזה מה שמצינו השואה נפלאה בין מראה הסנה למעמד מתן תורה, אשר בשניהם היה ההר בוער באש, אלא שבעוד שבמראה הסנה היה האש בוער מתוך הסנה, הרי שבמתן תורה היה ההר בוער באש בלי הסנה. ולפי האמור הביאור בזה, כי במראה הסנה היה הקב"ה שרוי בצער שעדיין לא קיבלו ישראל את התורה, אבל במתן תורה שירד הקב"ה למסור את התורה לישראל שוב לא הצטער בתוך הסנה.

כשדרש משה קל וחומר מדעתו שהוא צריך להיות מוכן תמיד לדבר עם הקב"ה, והסכים הקב"ה עמו באמרו: "ואתה פה עמוד עמדי", הנה מאז "אתפרש מכל וכל מאתתיה" בגט כריתות.

הקב"ה גילה את צערו במראה הסנה שעדיין לא קיבלו ישראל את התורה

בדרך זו במסילה נעלה לבאר בדחילו ורחימו, מה שהשתוקק משה רבינו להתקרב אל הקב"ה, שהשכין את שכינתו בלבת אש מתוך הסנה, באמרו: "אסורה נא וראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה", בהקדם לבאר מדוע באמת השרה הקב"ה את שכינתו בתוך הסנה, וידוע מה שפירש רש"י: "מתוך הסנה, ולא אילן אחר משום עמו אנכי בצרה". פירוש כי הסנה הוא מלא קוצים.

והנה בפשטות הכוונה בזה שנצטער הקב"ה בצער גלותם של ישראל, אולם יש לפרש הכוונה בזה ביתר עמקות על פי הידוע מאמר הזוהר הקדוש (פרשת אחרי עג): "ג' דרגין אינון מתקשרין דא בדא קוב"ה אורייתא וישראל". פירוש ג' מדרגות הן מתקשרות זו עם זו, הקב"ה התורה וישראל.

זאת ועוד ידוע מה שכתב בשל"ה הקדוש (פרשת קרח תורה אור אות א) בשם המקובלים כי מספר שורש נשמות בני ישראל בכל הדורות הם ששים רבוא, שמקבלים חיותם מששים רבוא אותיות התורה. והוסיף על זה ה"מגלה עמוקות" (אופן קפו) כי ענין זה נרמז בשם ישראל שהוא נוטריקון יש ש'שים רבוא אותיות לתורה, לרמז שכל אחד מישראל הוא כנגד אות אחת בתורה.

נמצא לפי זה כי התורה היא שורש חיותם של ישראל, כמו שאנו אומרים בברכת קריאת שמע לתפלת ערבית: "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה". ומזה נשכיל להבין כי בגלות מצרים טרם קבלת התורה, היו ישראל בצער לא רק מחמת שעבוד הגלות של הגוף, אלא גם מחמת גלות הנשמות שעדיין לא קיבלו את התורה שהיא שורש חיותם.

הנה כי כן מטעם זה השרה הקב"ה את שכינתו בתוך הסנה לרמז על: "עמו אנכי בצרה", כי גם הקב"ה כביכול היה שרוי בצער כל זמן שלא קיבלו ישראל את התורה, שהרי "קוב"ה אורייתא וישראל" קשורים זה בזה בקשר אמיץ בל ימוט, וזהו ששינוי בגמרא (ברכות ח): "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד".

משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו, הוסיף יום אחד מדעתו, ופירש מן האשה, ושבר את הלחות". ומפרש בגמרא הטעם שפירש מאשתו:

"ופירש מן האשה, מאי דריש, נשא קל וחומר בעצמו, אמר ומה ישראל שלא דיברה שכינה עמהם אלא שעה אחת וקבע להם זמן, אמרה תורה והיו נכונים וגו' אל תגשו [אל אשה], אני שכל שעה ושעה שכינה מדברת עמי ואינו קובע לי זמן על אחת כמה וכמה. ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו, דכתיב (דברים ה-כז) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם, וכתיב בתריה ואתה פה עמוד עמדי".

הרי מבואר שפירש מאשתו רק במתן תורה, אחרי שנצטוו ישראל לפרוש מנשותיהם ודרש קל וחומר, וזה סותר את דברי הזוהר שכבר במראה הסנה נצטווה לפרוש מאשתו. אך לפי האמור נראה ליישב הסתירה בדרך מרווח, כי במראה הסנה לא נצטווה לפרוש מאשתו רק כדי שיתקדש לקראת קבלת התורה, כמו שנצטוו ישראל לפרוש מנשותיהם רק עד מתן תורה, אלא שמשם רבינו נצטווה להקדים מצות פרישה, כדי שיתקדש יותר לקראת עלייתו לקבל את התורה מהקב"ה בעצמו.

ולפי זה מצד הסברא אחרי שכבר קיבל משה את התורה ומסרה לישראל, היה רשאי לחזור אל אשתו כמו שחזרו כל ישראל בציווי המפורש של הקב"ה: "שובו לכם לאהליכם", אלא שעם כל זאת דרש קל וחומר מדעתו לפרוש מאשתו בגט כריתות, כדי שיהיה מוכן ומזומן לדבר עם השכינה תמיד, והסכים הקב"ה עמו באמרו למשה: "ואתה פה עמוד עמדי".

ונראה להביא ראיה ברורה לכך מלשון הזוהר הקדוש (פרשת ואתחנן רסא): "ואתה פה עמוד עמדי, מהכא אתפרש מכל וכל מאתתיה". וקשה שהרי דבר זה סותר את דברי הזוהר עצמו שכבר נצטווה על כך במראה הסנה. ואין לומר כי במראה הסנה נצטווה לפרוש רק כשהיה צריך להתוועד עם השכינה בהר חורב, שהרי מבואר בפירוש בזוהר (פרשת נשא קמח). הטעם שכתוב אצל משה: "של נעליך" בלשון רבים, ואצל יהושע כתוב "של נעלך" בלשון יחיד, כי משה נצטווה לפרוש בכל עת ויהושע נצטווה לפרוש רק לעתים מזומנות.

אך לפי דברינו מבואר כוונת הזוהר כמין חומר, כי במראה הסנה נצטווה משה: "של נעליך", רק כדי להקדים מצות פרישה להתקדש בבחינת הכנה לקראת מתן תורה, ומצד זה היה רשאי לחזור לאשתו אחרי מתן תורה, אבל אחרי מתן תורה

לרפואה שלימה של הגאון רבי שלום חיים בן עליזה שליט"א נדבת דר. רפאל ולימור מהדב הי"ו

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com